

Pokorni Zoltán: Integrációs programok tapasztalatai, a továbblépés lehetőségei

Kiindulás

- A magyarországi oktatásfejlesztési reformok közül azok sikeresek, illetve azok működése hatékony, amelyek kiegészítő szakmai és finanszírozási (magán, gazdasági, állami) erőforrásokkal rendelkeznek és/vagy szakmai, politikai támogatásuk mögött egyetértés van.
- A normál keretek között nincs érdemi esély az előrelépésre, de a sikeres programok fenntarthatóságának biztosítására sem.

A területi alapon történő támogatásokra épülő nemzetközi programok tapasztalatai

- Lehetnek-e sikeresek a területi alapon történő támogatásokra épülő programok (pl. kiemelt oktatási körzetek)? A megközelítés vagy a megvalósítás, a programok működtetése eredményezte-e a fenntartásokat? Szükségszerű-e ilyen programok létrehozása?
- A vitatatható eredményesség lehetséges tényezői (programtervezés, forrásfelhasználás, visszacsatolás, integráltság, politikai és társadalmi háttér, kommunikáció).
- A programok fenntarthatósága, illetve továbbfejlesztésük irányai.

Magyarországi integrációs programok tapasztalatai

- Politikai és társadalmi háttér, támogatottság, meghatározottság.
- Az uniós támogatással megvalósuló programok tapasztalatai (tartalmi relevancia, programtervezés, forrásfelhasználás, visszacsatolás, integráltság, menedzsment, kommunikáció).
- Adminisztratív intézkedések, illetve költségvetési támogatással megvalósuló programok tapasztalatai (pl. korai óvodáztatás, beiskolázási körzetek újrajzolása, előnyben részesítés, integrált óvodai-bölcsőde).

Továbblépési lehetőségek

- Alapvető szakmai és politikai megközelítések, kérdések felvetése, őszinte megvitatása, szükséges döntések meghozatala.
- Tapasztalatok, eredmények reális felmérése, sikeres programok, gyakorlatok elismerése, terjesztése, a sikertelen programok újragondolása.
- Tényekre alapozott jogalkotás, komplex, fókuszált programok, az uniós és költségvetési források összehangolása.
- Néhány javaslat az együttnevelés sikeressége érdekében.

Kiindulás

Egyértelmű, hogy a magyarországi oktatásfejlesztési programok közül azok sikeresek, illetve azoknak hatékony a működésük, amelyek kiegészítő szakmai és finanszírozási erőforrásokkal rendelkeznek. Ez lehet:

- (1) magánforrás (pl. szülők befizetése),
- (2) gazdasági forrás (ha van pl. szakképzési vonatkozása az intézmény tevékenységének),
- (3) állami forrás (pl. pályázatok).

A normál finanszírozási keretek között nincs érdemi esély az előrelépésre, de bármilyen kisebb lépés hatásának hosszabb távon történő fenntartására sem.

Sikeres és sikertelen programok

- *A kiemelt oktatási körzetek nemzetközi tapasztalatai*

Varga Júlia tanulmánya szerint a területi alapon történő támogatások nem vezetnek sikerre. Az általa bemutatott programok alapján én megkockáztatnék az övétől eltérő következtetést: **valójában nem a területi alapú megközelítéssel volt leginkább probléma** (arról nem is szólva, hogy az esetek többségében ez adottság, külső, nehezen változtatható feltétele a programoknak), **hanem a programok működtetésével**, mert

- **túl nagyszámú intézményt vontak be a programokba, így a rendelkezésre álló források elaprózódtak** (pl. miközben tudták, hogy többletjuttatásért cserébe jó tanárokat kell vonzani a körzetekbe, valójában néhány százalékkal növekedett csak a jövedelem, az idősebb, tapasztaltabb tanárok helyére ezért jelentős részben fiatal, sok esetben képzés nélküli pedagógusok érkeztek, és nem sikerült érdemben csökkenteni a tanulócsoportok létszámát sem)
- **a programok önmagukban álltak, csak az oktatással és a tanulási eredményesség növelésével foglalkoztak** (sem más területek pl. egészségügy, foglalkoztatás, szociális terület nem jelentek meg, sem magára az integráció sem volt a fókuszban)
- **rossz kommunikációval stigmatizálták a körzeteket**, ahol így a lakosság és ezzel együtt a tanulók összetétele is jelentősen romlott
- **nem volt megfelelő az ellenőrzöttség, az értékelés szintje**, s az ehhez kapcsolódó motiváló, illetve szankcionáló rendszer
- **előfordult, hogy egy-egy modell csak néhány évig működött**, ennyi idő alatt nehéz valódi változást előidézni

A programok továbbfejlesztésénél egyébként éppen ezekbe az irányokba mozdultak el programgazdák:

- igyekeztek **koncentrálni a forrásokat**, s azt differenciáltan felhasználni;
- **növelték az ellenőrzöttséget**, az értékelést, s **ezt összekapcsolták pl. a finanszírozással**;
- **nagyobb hangsúlyt kapott a szegregáció elleni fellépés** (pl. buszoztatás, iskolaválasztás lehetőségének felkínálása)

- *Ha a magyarországi tapasztalatokat nézzük, sok hasonlóságot tapasztalunk*

Az elindított programok - akár a **TÁMOP 3.3.1** keretein belül, akár ettől függetlenül zajlottak - **tartalmukat tekintve relevánsak**

- ugyanakkor túl széleset akart fogni, s így **az erőforrásokat** (és nem csupán a pénzre, hanem a szakmai, személyi háttérre is gondolok) **szétporlasztották**
- gond volt a **programok menedzselésével** is (adminisztráció, finanszírozás)
- alapvető problémának látom a **sikertelen kommunikációt** – nem sikerült megnyerni az érintetteket a programnak (sokszor még azokat sem, akiknek közvetlenül szólt), nem sikerült támogató társadalmi környezetet kialakítani
- Igaz ugyanakkor az is, hogy **az eltelt idő rövidege** (és a korábban említett finanszírozási és szakmai háttér sajátosságai) **miatt nehéz igazságos mérleget vonni**

Más intézkedések előkészítetlenül kerültek bevezetésre, ami eredményességükön is megmutatkozott. Így pl.

- a **beiskolázási körzetek** átrajzolása olyan adminisztratív intézkedés volt, ami könnyen kijátszható (a szegregáltan oktató intézmények köre nem csökkent, hanem bővült - Havas)
- a **korai óvodáztatás ösztönzése** (hhh-s gyerekek kötelező felvétele 3 éves kortól, illetve ennek anyagi támogatása) a szükséges férőhelybővítés miatt feszültségeket szült, másutt nem is volt megvalósítható
- **az óvoda-bölcsőde konstrukció szakmailag** előkészítetlen bevezetése

Mit kellene/lehetne csinálni?

Fentiek alapján területi alapon és a feladatok szempontjából is az eddigi gyakorlatnál lényegesen koncentráltabb megközelítést tartanék jónak (elfogadva és vállalva, hogy ez politikai konfliktusokhoz is vezethet). Az anyagi és személyi források szűkös volta miatt „kicsiben” kellene mindent sikeresen megcsinálni, s aztán ezt fenntartani, illetve terjeszteni. Néhány kiemelt program megvalósítására fókuszálnék, ezek a következők:

- **A korai (3 éves kortól történő) óvodáztatás támogatása** a hátrányos helyzetű kistérségeken Ennek alternatívájaként a 4 éves kortól történő kötelező óvodáztatás.
- **A fejlesztő/korrektív osztályok indítása csak kivételes esetben lehetséges**, az iskolára való felkészülés helye az óvoda.
- **Érdemes lenne az integrált nevelés-oktatás sikeres megvalósításának szakmai és formai kereteit megvizsgálni**, mások mellett pl. az egész napos iskolai rendszerben kialakított magyarországi jó gyakorlatokat
- **Továbbra is kívánatosnak tartjuk a kiemelt oktatási körzetek létrehozását.** Ismerjük a tapasztalatokat, és úgy látjuk, nem a területi alapú támogatás modelljével van a gond, hanem annak megvalósulásával. Ez a modell – továbbfejlesztve – eredményes lehet, ha nem csupán az oktatásra, hanem a szociális, foglalkoztatási vagy egészségügyi gondokra is megoldást kínál.
- Meghatározó feltétel **a pedagógusok felkészültsége a differenciált fejlesztésre.**
- Nevelési programcsomagok kialakítását és finanszírozását javasoljuk, ami egyfajta átmenet lehetne a normál munkarendben dolgozó és az egész napos iskola között.
- **Közoktatási törvény és a NAT** módosításakor figyelemmel kell lenni a fentiekre.